

MAI THÙY ANH*

CÔNG GIÁO CỦA NGƯỜI HOA Ở THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Tóm tắt: Vào khoảng cuối thế kỷ XVIII- đầu thế kỷ XIX, xuất hiện những tín đồ Công giáo đầu tiên trong cộng đồng người Hoa ở Việt Nam. Đến nay Công giáo đã có sự phát triển vững chắc trong cộng đồng này, đặc biệt ở Thành phố Hồ Chí Minh. Từ cách tiếp cận Xã hội học, Tôn giáo học, bài viết tập trung làm rõ tình hình Công giáo của người Hoa ở thành phố lớn nhất nước ta trên một số phương diện như niềm tin, thực hành, tổ chức cộng đồng.

Từ khóa: Người Hoa; Công giáo; Thành phố Hồ Chí Minh.

Dẫn nhập

Theo kết quả Tổng điều tra dân số và nhà ở năm 2019, người Hoa là 749.466 người, chiếm gần 0,78% dân số cả nước, phân bố trên 63 tỉnh, thành phố (Tổng cục thống kê, 2020: 43). Trong đó, tín đồ Công giáo chiếm 1,05% tổng số người Hoa (Ủy ban dân tộc, 2020: 485) và họ tập trung chủ yếu ở Thành phố Hồ Chí Minh với hơn 3.000 người (Đinh Thiện Phương, 2022: 53). Tuy có số lượng không lớn nhưng cộng đồng người Hoa theo Công giáo xuất hiện từ khá sớm. Cộng đồng này có nhiều điểm đặc sắc nhưng còn ít được đề cập đến trong các nghiên cứu về tôn giáo tín ngưỡng của người Hoa.

Nhà thờ Phanxicô Xaviê- nơi có số tín đồ người Hoa tham gia thực hành nghi lễ lớn nhất - được đề cập đến trong công trình của Trần Hạnh Minh Phương (2003), Lê Thị Thanh Thủy (2013), Đinh Thiện Phương (2022) trên phương diện phong cách kiến trúc, nghệ thuật trang trí. Khuôn viên giáo xứ được miêu tả cụ thể từ cổng chính, khoảng sân rộng có đình Đức Mẹ, Thánh đường, cùng những khu nhà phục vụ cho các sinh hoạt của giáo xứ (như nhà hài cốt và nhà tang lễ;

* Viện Nghiên cứu Tôn giáo, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

Ngày nhận bài: 03/7/2023; Ngày biên tập: 31/7/2023; Duyệt đăng: 15/10/2023.

nhà xứ và phòng hội; hội trường lớn và các phòng học giáo lý). Các nhà nghiên cứu đều nhận định nhà thờ Phanxicô Xaviê được xây dựng kết hợp hài hòa giữa hai phong cách Âu và Á với kiến trúc Gothique như các nhà thờ ở châu Âu nhưng yếu tố văn hóa Hoa, Việt vẫn được thể hiện qua nhiều chi tiết. Công trình của một số tác giả khác thì nêu lên số lượng tín đồ Công giáo người Hoa Thành phố Hồ Chí Minh cùng một số sinh hoạt tôn giáo tại nhà thờ Phanxicô Xaviê. Công giáo du nhập vào cộng đồng người Hoa trong giai đoạn Pháp xâm lược Việt Nam. Theo Phan An (2005) có khoảng 10.000 tín đồ người Hoa trên địa bàn Nam Bộ, tập trung ở quận 5 và quận 6 với 3.500 tín đồ. Nguyễn Thị Hoa Xinh (1997) thống kê số tín đồ người Hoa tại Thành phố Hồ Chí Minh là khoảng 3.000 người, trong đó người Quảng Đông chiếm 2/3 với bốn cơ sở thờ tự là nhà thờ Cha Tam, nhà thờ Giuse, nhà thờ Đức Bà Hòa Bình, nhà thờ Phú Thọ Hòa. Họ vẫn thờ cúng tổ tiên, tuy không thắp nhang hàng ngày nhưng đọc kinh để cầu cho linh hồn người thân. Riêng trong tang lễ, họ được phép dùng nhang bên cạnh việc thắp nến. Ngày rằm, mừng một họ vẫn đến chùa cầu khấn thần linh phù hộ. Riêng ở quận 6, theo Trần Hồng Liên (1990) thì số tín đồ là 500 người, sinh hoạt tại hai nhà thờ Hiên Linh và Bình Phước, một số tham dự lễ tại nhà thờ Cha Tam. Kinh sách đều từ Trung Quốc, Hồng Kông gửi sang. Các buổi lễ thực hiện bằng tiếng Quảng Đông. Hệ thống lễ nghi tuân theo quy định chung của Công giáo. Qua những thông tin trên có thể thấy rằng chủ đề Công giáo trong cộng đồng người Hoa mới được tìm hiểu ở mức khái quát, sơ lược; cần có nghiên cứu sâu hơn, cập nhật những số liệu mới và chi tiết hơn.

Nghiên cứu này chủ yếu sử dụng phương pháp quan sát tham dự và phỏng vấn. Thời gian điều tra thực địa được tiến hành từ tháng 7/2019 đến tháng 9/2020. Trong đó, quan sát là phương pháp thu thập thông tin sơ bộ nhất về những hoạt động tôn giáo, hành vi tôn giáo của người Hoa theo Công giáo ở Thành phố Hồ Chí Minh tại gia đình, nhà thờ. Tác giả đã thực hiện việc quan sát tham dự nhiều buổi lễ quan trọng, lễ ngày thường trong năm 2019, 2020 tại nhà thờ Phanxicô Xaviê, nhà thờ Thánh Giuse ở quận 5. Kiến trúc, nghệ thuật trang trí của nhà thờ cũng như ban thờ tại gia đình người Hoa cũng được đặc biệt chú ý. Phỏng vấn được thực hiện bao gồm phỏng vấn sâu và phỏng vấn bán cấu trúc.

Việc trò chuyện trực tiếp, tương tác với người Hoa giúp tìm hiểu sâu về nhu cầu tôn giáo, những nội dung ẩn dấu sau quan niệm và hành vi tôn giáo của họ. Đối tượng được chọn để phỏng vấn là tín đồ, linh mục người Hoa cư trú và sinh hoạt tôn giáo tại quận 5. Thông qua việc sử dụng phương pháp nghiên cứu liên ngành, đa ngành như trên cùng lý thuyết chức năng trong đó coi tôn giáo như một thực thể xã hội; tác giả bài viết này sẽ tập trung phân tích niềm tin, thực hành, cộng đồng của người Hoa theo Công giáo ở Thành phố Hồ Chí Minh.

1. Khái quát về quá trình Công giáo du nhập vào cộng đồng người Hoa Thành phố Hồ Chí Minh và kiến trúc cơ sở thờ tự

1.1. Sự du nhập của Công giáo vào cộng đồng người Hoa Thành phố Hồ Chí Minh

Công giáo du nhập vào cộng đồng người Hoa trong giai đoạn Pháp xâm lược ở Việt Nam thế kỷ XIX. Vào năm 1865, linh mục Hội Thừa Sai Paris thuộc giáo phận Quảng Đông là Phillippe đã đến thành lập một nhà thờ đầu tiên cho người Hoa tại Chợ Lớn khi thấy giáo dân người Hoa ngày một đông (có khoảng hơn chục người đã định cư tại đây để buôn bán cùng vài bệnh nhân cải đạo đang nằm điều trị tại bệnh viện Chợ Quán). Nhà thờ này mang tên Tổng lãnh Thiên Thần Micae (hiện đã không còn tồn tại).

Năm 1866, Thống đốc Nam Kỳ Pierre-Paul de La Grandière sau khi đi thăm nhà thờ Micae đã ra lệnh cho Sở Công trình công cộng dùng ngân quỹ nhà nước để xây một nhà thờ lớn hơn mang tên Thanh Nhân ở đường Cây Mai (hiện là số 203, đường Hùng Vương, phường 14, quận 5). Đây là nhà thờ thứ hai ở Chợ Lớn và cũng là nhà thờ duy nhất dành cho người Hoa ở miền Nam Việt Nam bấy giờ.

Vào năm 1898, giám mục đại diện tông tòa của địa phận Tây Đàng Trong (1894-1898) là Jean-Marie Dépierre nhận thấy họ đạo người Hoa mỗi ngày một suy giảm, từ 100 người giảm còn khoảng 40 người, ông đã quyết định cử một người Hoa đang làm linh mục phụ tá nhà thờ Chánh Tòa Sài Gòn kiêm chức giáo sư trường La San Tabert- linh mục Tam Assou (Đàm Á Tố)¹ vào Chợ Lớn để khôi phục lại đời sống đạo của người Hoa. Linh mục này (tên tiếng Việt là Cha Tam) đã tìm mua được một khu đất rất đẹp, rộng khoảng 3 mẫu ở ngay trung tâm

Chợ Lớn và khởi sự xây dựng nhà thờ Phanxicô Xaviê (nhà thờ Cha Tam). Giám mục đại diện tông tòa của Địa phận Tây Đàng Trong (1899-1920) là Lucien-Emile Mossard đã cử hành Lễ Đặt viên đá đầu tiên vào ngày lễ Thánh Phanxicô Xaviê ngày 03/12/1900 và Lễ Cung hiến trọng thể vào ngày 10/01/1902. Sau khi xây dựng nhà thờ, linh mục Tam Assou còn xây thêm một trường học, một nhà nuôi trẻ, một nhà nội trú và một số nhà ở cho thuê. Số giáo dân người Hoa lúc đó có khoảng 400 người.

Sau khi linh mục Tam Assou qua đời vào năm 1934, hoạt động của giáo xứ xuống dốc, nhiều giáo dân bỏ đạo. Đời sống đạo của giáo dân chỉ bắt đầu khởi sắc khi các linh mục Hội Thừa Sai Paris từ Quảng Tây (Trung Quốc) sang năm 1952. Vào năm này, linh mục Robert Lebat thuê thêm một căn nhà lớn ở quận 1 làm nhà nguyện Đức Bà Hòa Bình, nay là nhà thờ giáo xứ Đức Bà Hòa Bình thuộc giáo hạt Sài Gòn-Chợ Quán. Năm 1960, một Tiểu chủng viện dành cho người Hoa được linh mục Carôlô Chang lập tại nhà thờ này.

Linh mục Joseph Guimet mở thêm giáo điểm Bình Tây, xây dựng nhà thờ Bình Phước Quán (năm 1953), nay là nhà thờ giáo xứ Bình Phước thuộc giáo hạt Sài Gòn-Chợ Lớn; tiếp đến là giáo điểm Phú Lâm, xây dựng nhà thờ Phú Lâm cho giáo dân Hoa và Việt (năm 1962), nay là nhà thờ giáo xứ Chúa Hiền Linh cùng thuộc Hạt Chợ Quán. Năm 1963, linh mục Charles Chang được sự giúp đỡ của giám mục Carlo Van Melckebeke, khánh thành Tiểu chủng viện Thánh Carolo dành cho người gốc Hoa bên cạnh nhà thờ Phú Lâm. Năm 1968, linh mục Joseph Guimet xây dựng nhà thờ Thánh Giuse tại đường An Bình, quận 5. Trong ngày khánh thành, Tổng giám mục Tổng giáo phận Sài Gòn (1965-1990) Phaolo Nguyễn Văn Bình đã rửa tội cho 17 người Hoa.

Năm 1975, số giáo dân người Hoa trong giáo xứ Phanxicô Xaviê lên đến 8000 người; trong đó có 17 đại chủng sinh, 32 tiểu chủng sinh thuộc hai dòng tu Gioan Tẩy Giả² và Teresa. Về cơ sở vật chất có một tiểu chủng viện, một trung tâm Công giáo người Hoa, ba nhà nguyện, ba trường trung học, bốn trường tiểu học, 118 căn nhà cho thuê, một trường giáo lý hàm thụ, một tờ nguyệt san thông tin, một nhóm phát

thanh viên giáo lý và một đội ngũ giáo lý viên đi truyền giáo khắp các tỉnh. Tháng 3/1975, Tổng giám mục Tổng giáo phận Sài Gòn (1965-1990) Phaolo Nguyễn Văn Bình đã ký lệnh giao trách nhiệm cho các linh mục tại nhà thờ Phanxicô Xaviê trực tiếp quản lý và điều hành tất cả các nhà thờ và cơ sở tôn giáo người Hoa tại miền Nam Việt Nam (Tổng giáo phận Sài Gòn, 2012).

Như vậy từ trước đến nay chỉ có tám cơ sở thờ tự của Công giáo có sự kết nối với cộng đồng người Hoa tại thành phố Hồ Chí Minh. Hiện nay, người Hoa thường đến sinh hoạt tại những nơi có giờ lễ riêng cho họ như nhà thờ Phanxicô Xaviê và nhà thờ Thánh Giuse, nhà thờ Đức Bà Hòa Bình. Số tín đồ Công giáo người Hoa Thành phố Hồ Chí Minh là khoảng 3000 người (Đinh Thiện Phương, 2022: 53).

Bảng 1: Nhà thờ tại thành phố Hồ Chí Minh có mối liên kết với người Hoa

<i>TT</i>	<i>Tên</i>	<i>Năm thành lập</i>	<i>Địa chỉ</i>	<i>Người sáng lập</i>	<i>Chính xứ hiện nay</i>	<i>Số giáo dân hiện nay</i>
1	Nhà thờ Đức Bà Hòa Bình	1955	26A Nguyễn Thái Bình, phường Nguyễn Thái Bình, quận 1	Linh mục Robert Lebat	Linh mục Giuse Đinh Đức Thịnh	Khoảng 50 người Hoa trên tổng số 300 giáo dân
2	Nhà thờ Phanxicô Xaviê (Nhà thờ Cha Tam)	1865-1898	25 Học Lạc, phường 14, quận 5	Linh mục Tam Assou	Linh mục Toma Huỳnh Bửu Dur	3000 giáo dân
3	Nhà thờ Thánh Giuse (Nhà thờ An Bình)	1969	4 An Bình, phường 5, quận 5	Linh mục Joseph Guimet	Linh mục Martino Vũ Anh Khoa	Khoảng 200 người Hoa trên tổng số 608 giáo dân
4	Nhà thờ Thánh Jeanne d'Arc (Nhà thờ Ngã Sáu)	1928	16A, Hùng Vương, phường 9, quận 5	Linh mục Gioan B. Huỳnh Tịnh Hưóng	Linh mục Giuse Bùi Văn Quyền	Chỉ có ít người Hoa trên tổng 2000 giáo dân

5	Nhà thờ Mai Khôi hạt Chợ Quán	1976-1996	666/66 Võ Văn Kiệt, phường 1 quận 5 (số cũ 48/39 Bến Hàm Tứ)		Linh mục Giuse Trịnh Thanh Hoàng	
6	Nhà thờ Thánh Tâm Chúa Jesus (Nhà thờ Chợ Quán)	1727 (nhiều lần bị phá hủy và xây dựng lại)	120 Trần Bình Trọng, phường 2, quận 5	Linh mục José Garcia	Linh mục Gabriel Trịnh Công Chánh	3864 giáo dân (năm 2019)
7	Nhà thờ Bình Phước	1956-1986	634 Đường Phạm Văn Chí, phường 8, quận 6	Linh mục Joseph Guimet	Linh mục Gioan B. Đào Quốc Chung	2100 giáo dân
8	Nhà thờ Chúa Hiển Linh (Nhà thờ Kính Dương Vương)	1967-1975	38 Kinh Dương Vương, phường 13, quận 6,	Linh mục Abel Troger	Linh mục Phêrô Nguyễn Văn Võ	

[Nguồn: số liệu điều tra khảo sát của tác giả 2019-2022]

1.2. Kiến trúc cơ sở thờ tự

Nhà thờ người Hoa thường đến sinh hoạt ở Thành phố Hồ Chí Minh đều nằm trên mặt phố. Khuôn viên nhà thờ gồm khoảng sân rộng có đỉnh Đức mẹ hoặc tượng Đức mẹ; Thánh đường chính; cùng những khu nhà phục vụ cho các sinh hoạt của giáo xứ như Vọng Phục sinh đường (nơi để hải cốt của các giáo dân), nhà xứ và phòng hội; hội trường lớn và các phòng học giáo lý.

Các nhà thờ nổi bật với kiến trúc độc đáo kết hợp giữa phong cách Gothique như các nhà thờ ở châu Âu cùng những yếu tố văn hóa Trung Hoa và Việt Nam. Cổng nhà thờ thường được xây dựng theo dạng cổng tam quan truyền thống của người Hoa ở các chùa, miếu với màu đỏ hoặc xanh. Mái cổng lợp ngói âm dương, có trang trí hoa sen hay cá chép. Bảng tên nhà thờ được ghi bằng chữ Việt và chữ Hán. Ví

dụ bằng tên nhà thờ Phanxicô Xaviê dòng trên là chữ, dòng dưới là chữ Hán “方濟各天主堂”(Phương Tế Các Thiên chủ đường). Cung Thánh của nhà thờ thường có các câu đối chữ Hán; những cây cột nơi chính điện sơn đỏ, là màu không phổ biến trong nhà thờ Công giáo. Bên cạnh những nét Trung Hoa, chi tiết trang trí nhà thờ cũng thể hiện nét Việt qua nhiều chi tiết trang trí nhỏ trên một số bức bình phong, phù điêu từ bông lúa nước đến hoa mai vàng năm cánh (loài hoa đặc trưng cho miền Nam Việt Nam).

2. Niềm tin, thực hành, cộng đồng của người Hoa Thành phố Hồ Chí Minh theo Công giáo

2.1. Niềm tin tôn giáo

Tín đồ Công giáo người Hoa tại Thành phố Hồ Chí Minh có chung niềm tin với tất cả tín đồ Công giáo trên thế giới. Các tín điều cơ bản của Công giáo được tín đồ người Hoa tin tưởng chủ yếu bao gồm:

Thứ nhất, “Tam vị nhất thể” là một Thiên Chúa duy nhất, bao gồm ba ngôi vị (Chúa Cha, Chúa Con và Chúa Thánh Thần). Đức Chúa Cha đã dựng nên vũ trụ, vạn vật và loài người. Chúa Con làm người để cứu chuộc loài người sa ngã. Thánh thần thánh hóa, thúc đẩy, thăng hoa cuộc đời. Chúa con sinh ra cách đây 2000 năm, tên là Jesus, sống 33 năm, rao giảng, chịu khổ hình, chịu đóng đinh, chết và phục sinh, rồi lên trời.

Thứ hai, mọi thứ trên thế giới đều do Chúa tạo ra. Thế giới sẽ đi đến hồi kết và Chúa Jesus sẽ lại đến để phán xét: người lành sẽ được ban thưởng sự sống đời đời trên thiên đàng, còn kẻ ác sẽ bị trừng phạt bằng cái chết đời đời trong địa ngục.

Thứ ba, Chúa Jesus thành lập Giáo hội Công giáo. Đây là Giáo hội duy nhất, thánh thiện nhất, công giáo, tông truyền có quyền tha tội cho thế gian.

Thứ tư, tất cả mọi người đều là tội nhân. Tội lỗi đề cập đến những gì con người nói, làm và suy nghĩ phù hợp với những ham muốn ích kỷ của riêng họ và trái với ý muốn của Đức Chúa Trời. Thượng đế đã tạo ra Adam và Eva, tổ tiên đầu tiên của loài người và họ được đưa vào Vườn Địa đàng để sống một cuộc sống vô tư lự. Sau đó, dưới sự dụ dỗ của ma quỷ, Eve đã khuyến khích Adam ăn trộm trái cây biết

điều thiện và điều ác trong Vườn Địa Đàng, tức là trái cấm (trái của sự khôn ngoan), do đó đã xúc phạm đến Chúa, bị trục xuất khỏi Thiên đàng. Tội lỗi của Adam và Eva đã truyền lại cho các thế hệ tương lai và trở thành gốc rễ của mọi tội lỗi và đau khổ của loài người. Con người được sinh ra là một tội nhân trước mặt Đức Chúa Trời và cần sự cứu chuộc của Đấng Christ. Chỉ bằng cách thành tâm ăn năn, sám hối và hướng về Chúa, con người mới có thể được tha thứ tội lỗi, và con người mới có thể tìm kiếm sự sống vĩnh cửu sau khi chết. Ngoài đức tin, con người phải làm thêm việc thiện để được cứu rỗi.

Thứ năm, mồ mả không phải là đích đến cuối cùng của cuộc đời, thân xác con người rồi cũng sẽ có ngày sống lại. Cuộc sống con người là vĩnh cửu, không phải con người chết như ngọn đèn tắt.

Thứ sáu, liên quan đến cuộc sống sau khi chết, người Công giáo không chỉ công nhận “thiên đàng” và “địa ngục”, mà còn công nhận sự tồn tại của “luyện ngục”. Thiên đường là một thế giới hạnh phúc. Địa ngục đầy lửa vĩnh cửu, rắn rết và bọ cạp ở khắp mọi nơi, một thế giới khủng khiếp. Luyện ngục là nơi mà những người đã phạm tội nhất định nhưng không phải xuống địa ngục sẽ phải chịu đau khổ tạm thời sau khi chết để thanh tẩy tội lỗi của họ, chỉ sau khi tội lỗi của họ được thanh tẩy, họ mới có thể vào vương quốc thiên đường.

Thứ bảy, đức tin Công giáo dựa trên Kinh thánh và Thánh truyền. Kinh Thánh bao gồm bảy mươi ba cuốn sách, bao gồm bốn mươi sáu trong Cựu Ước và hai mươi bảy trong Tân Ước. Người Công giáo tin rằng Kinh thánh là lời thánh của Thiên Chúa với một ý nghĩa thực sự chính xác khách quan. Bản Kinh chữ Hán phồn thể được cộng đồng người Hoa tại Thành phố Hồ Chí Minh sử dụng.

Giống như các tín đồ trên khắp thế giới, các tín đồ Công giáo người Hoa Thành phố Hồ Chí Minh cũng tôn thờ nhất “Thiên Chúa ba ngôi” gồm Chúa Cha, Chúa Con và Chúa Thánh thần. Bên cạnh đó, họ tôn kính Đức Mẹ Maria, Thiên sứ, 12 thánh Tông đồ, các Thánh tử đạo (Thánh tử đạo người Hoa có 120 vị) và các Thánh khác.

Mặc dù một số người Hoa đã theo Công giáo, nhưng họ vẫn thờ cúng tổ tiên và Thần Tài. Về vấn đề thờ cúng tổ tiên, họ cho rằng mục đích của việc thờ cúng là để đề cao lòng hiếu thảo và tiếp nối những đức tính tốt đẹp mà tổ tiên để lại.

2.2. Thực hành tôn giáo

Thực hành tôn giáo của người Hoa theo Công giáo Thành phố Hồ Chí Minh diễn ra trong hai không gian là tại nhà và cơ sở thờ tự cộng đồng.

Tại nhà, đối tượng được hướng tới của hành vi thờ cúng là Thiên Chúa Ba ngôi. Không gian thực hiện hành vi thờ cúng tuân thủ quy định của tôn giáo. Đa số gia đình người Hoa theo Công giáo có ban thờ Chúa với bố trí tầng trên cùng là Thánh giá và ảnh Chúa, tầng dưới có thể có hoặc không có lư hương (thờ tổ tiên), đĩa trái cây, bình hoặc lẵng hoa. Điều này cho thấy người Hoa dù theo tôn giáo độc thần thì vẫn chịu sự ảnh hưởng của quan niệm, phong tục truyền thống về thờ cúng tổ tiên. Một số gia đình khác chỉ treo ảnh Chúa và Thánh giá trên tường mà không có ban thờ riêng. Một số rất ít nhà vẫn duy trì ban thờ Thần Tài Thổ Địa. Đây là biểu hiện cho tính đa thần và tính thực dụng, hướng đến việc cầu tài lộc trong tâm thức tôn giáo của người Hoa dù họ đã tin theo tôn giáo độc thần.

Hành vi tôn giáo tại nhà của người Hoa theo Công giáo chủ yếu gồm đọc kinh sách và cầu nguyện. Họ đọc Kinh Thánh và một số sách giáo lý khác. Họ thường thực hiện việc cầu nguyện trước ban thờ Chúa vào nhiều thời điểm khác nhau trong ngày. Mặc dù vậy đa số thường cầu nguyện lúc sáng sau khi thức dậy, tối trước khi ngủ và trước các bữa ăn.

Một điều đáng lưu ý là sự bảo lưu các giá trị truyền thống trong hành vi của người Hoa theo Công giáo. Xét về mặt nào đó, họ vẫn giữ gìn việc thờ cúng tổ tiên. Có người thắp hương vào các dịp lễ tết, ngày mất của ông bà tổ tiên. Có người tuy không thắp nhang nhưng lại đọc kinh cầu nguyện, cầu cho linh hồn người thân được yên nghỉ. Một số người Hoa tin thờ Chúa nhưng cũng thực hiện thờ cúng các vị thần bảo hộ khác (Thần Tài Thổ Địa) bằng việc thắp nhang, dâng đồ lễ (hoa, rượu, trái cây, bánh truyền thống...).

Tại nhà thờ, những hành vi tôn giáo của người Hoa theo Công giáo tuân thủ theo những quy định trong Sách lễ Roma và những quy định của Giáo hội Công giáo Việt Nam trong Bộ Giáo luật 1983. Trong một năm mỗi tín đồ trên toàn thế giới phải tham gia nhiều ngày lễ để

xây dựng và nuôi dưỡng đức tin cho bản thân; bao gồm những ngày lễ trọng, ngày lễ thông thường, lễ Chúa Nhật (diễn ra vào Chủ Nhật hàng tuần), lễ vào các ngày trong tuần.

Ngày lễ trọng là những ngày mà tín đồ bắt buộc giữ và dự lễ. Ngoài ngày Chủ nhật thì ở Việt Nam có sáu ngày lễ mà các tín đồ phải tuân giữ và tham gia, gồm:

1/ Lễ Thiên Chúa giáng sinh (lễ Giáng sinh, Noel), lễ chính thức vào ngày 25/12, còn lễ đêm 24 được gọi là “lễ Vọng”.

2/ Lễ Phục sinh, kỷ niệm Chúa Jesus sống lại sau ba ngày bị đóng đinh và chết trên cây thập giá, vào khoảng ngày 22/3 đến 25/4 Dương lịch.

3/ Lễ Chúa Giêsu lên trời (lễ Thăng Thiên) được diễn ra 40 ngày sau lễ Phục sinh. Theo Tân ước, khi Chúa Jesus sống lại, Ngài ở lại cùng các môn đệ trong 40 ngày, sau đó lên trời để kết thúc sự hiện diện của Chúa giữa loài người trần thế.

4/ Lễ Chúa Thánh thần hiện xuống (lễ Hiện xuống, lễ Ngũ tuần) được cử hành sau lễ Phục sinh 50 ngày.

5/ Lễ Đức mẹ Maria hồn và xác lên trời được cử hành vào ngày 15/8.

6/ Lễ các Thánh tổ chức vào ngày 1/11 hàng năm để kính nhớ tất cả các Thánh.

Ngày lễ thông thường (không bắt buộc dự) gồm: Lễ Đức Mẹ Vô nhiễm Nguyên tội; Lễ Tro (đầu mùa chay); Lễ Lá; Lễ Thánh Tông đồ Peter và Paulus; Lễ cầu nguyện cho các linh hồn. Bên cạnh đó, Giáo hội Công giáo còn chia một năm thành từng tháng, từng mùa để làm chủ đích cho các sinh hoạt tôn giáo và các hoạt động cho các tín đồ, như tháng 3 là tháng kính Thánh cả Giuse, tháng 5 là tháng Dâng hoa kính Đức bà Maria, tháng 6 là tháng kính Trái tim của Chúa Jesus, tháng 11 là tháng cầu nguyện cho các linh hồn, mùa vọng từ 30/11 đến lễ Giáng sinh... (Xem thêm Nguyễn Hồng Dương, 2017: 185-191).

Ngoài ngày lễ trọng, lễ thông thường thì tín đồ có thể tham gia lễ vào các ngày trong tuần (không bắt buộc). Thông thường một buổi

lễ ngày trong tuần tại nhà thờ Phanxicô Xaviê và nhà thờ Thánh Giuse có khoảng 20 - 50 tín đồ người Hoa tham dự; trong số đó phụ nữ ở độ tuổi 40 - 60 tuổi chiếm tỷ lệ lớn nhất. Ngày lễ Giáng sinh năm 2019 tại nhà thờ Phanxicô Xaviê có khoảng 380 - 400 tín đồ người Hoa tham dự; trong đó số lượng nam/nữ phân theo các độ tuổi khá cân bằng. Có thể thấy rằng lễ các ngày trong tuần sẽ ít tín đồ hơn và thường chỉ có người trung niên, người già mà nhà của họ gần nhà thờ đến dự lễ; những người trẻ tuổi do công việc bận rộn nên hầu như không đến dự lễ. Còn ngày lễ trọng (như Chủ nhật, Giáng sinh) thu hút số lượng đông đảo tín đồ đến tham dự do họ phải tuân thủ giáo luật.

Khi được hỏi về các tín đồ người Hoa có hay đến nhà thờ không, linh mục Tô Bửu Dư (linh mục chính xứ nhà thờ An Bình trước đây và nhà thờ Phanxicô Xaviê hiện nay) cho biết *“Thí dụ bà con người Hoa ở đây nè, lớn lên họ tìm việc làm, so với anh em người Việt thì họ thua về trình độ Việt ngữ nên những nơi mà tiếng Hoa không được dùng thì làm thế nào. Họ phải đi Bình Dương, nơi rất nhiều người Hoa đầu tư làm ăn... Người già hay đến nhà thờ còn số trẻ thì họ phải đi làm. Một năm thì thấy rõ ràng có mặt là Tết, Giáng sinh, nhà thờ lúc đó đầy hết; còn ngày thường thì thấy vắng, vắng là giới trẻ chứ người già thì họ không có đi đâu hết, vẫn ngồi ở đó và có một vài thiếu nhi. Người Hoa như vậy thôi chứ người Việt thì đông hơn, họ đi đều”³.*

Bảng 2: Số tín đồ dự các ngày lễ tại nhà thờ (người)

Ngày	Giới		Độ tuổi				Tổng
	Nam	Nữ	<20 tuổi	20-40 tuổi	40- 60 tuổi	>60 tuổi	
Nhà thờ Phanxicô Xaviê (Cha Tam)							
Thứ Hai 8/7/2019	6	11	0	3	9	5	17
Thứ Hai 23/12/2019	8	14	1	3	15	3	22
Thứ Năm 16/1/2020	13	24	3	16	16	2	37
Thứ Bảy	21	33	12	9	24	7	54

1/2/2020							
Nhà thờ Thánh Giuse (An Bình)							
Chủ nhật 21/6/2020	12	25	5	7	20	5	37
Chủ nhật 19/7/2020	12	18	4	6	15	5	30

[Nguồn: số liệu điều tra khảo sát của tác giả 2019-2020]

Người Hoa theo Công giáo dự lễ tại nhà thờ Phanxicô Xaviê và nhà thờ Thánh Giuse theo thời gian, không gian dành riêng cho họ. Vào ngày thường và ngày Chủ nhật thì giờ lễ dành riêng cho người Hoa thường diễn ra sau giờ lễ cho người Việt. Ví dụ tại nhà thờ Phanxicô Xaviê, vào ngày thường giờ lễ cho người Việt là 5g30 thì giờ lễ cho người Hoa là 17g30, vào ngày thứ bảy giờ lễ cho người Việt là 18g30 thì giờ lễ cho người Hoa là 19g30; vào ngày Chủ nhật giờ lễ cho người Việt là 5g30, 8g30, 16g (Việt) thì giờ lễ cho người Hoa là 7g, 17g30. Vào các ngày lễ trọng lớn nhất như Giáng sinh, Phục sinh thì lễ cho người Hoa và người Việt tổ chức cùng một thời điểm nhưng người Việt sinh hoạt tại sân chính nhà thờ, còn người Hoa thì sinh hoạt tại hội trường lớn tầng 2 dãy nhà bên phải. Tại nhà thờ Thánh Giuse, vào ngày thường chỉ có giờ lễ tiếng Việt, vào ngày chủ nhật giờ lễ cho người Việt là 6g, 17g30 thì giờ lễ cho người Hoa là 7g30. Do không gian nhỏ và số tín đồ không nhiều nên ngày lễ buộc lớn (như Giáng sinh, Phục sinh) và ngày Tết (lễ mừng Một, mừng Hai, mừng Ba) thì người Kinh và người Hoa đều tham dự cùng một thời điểm tại thánh đường chính.

Quan sát nhiều buổi lễ tại hai nhà thờ cho thấy các hành vi của hàng giáo phẩm (linh mục) và giáo dân (tín hữu) người Hoa tuân thủ rất nghiêm ngặt giáo lý, giáo luật. Như mọi nhà thờ Công giáo khác, cấu trúc của một buổi Thánh lễ ở nhà thờ Phanxicô Xaviê gồm Phụng vụ lời Chúa và Phụng vụ Thánh thể. Các hành vi chủ yếu gồm đọc Kinh Thánh, cầu nguyện, hát thánh ca. Điểm đáng chú ý là họ cầu nguyện, đọc Kinh Thánh và hát thánh ca bằng tiếng Quảng Đông.

Một điều dễ nhận thấy là sự bảo lưu các giá trị truyền thống trong hành vi của người Hoa theo Công giáo. Sau khi cầu nguyện xong ở tượng Chúa Jesus, Thánh Giuse hay Mẹ Maria, nhiều người sẽ thấp

một hoặc ba nén hương để bày tỏ lòng thành kính. Chính vì vậy mà các nhà thờ của người Hoa thường đặt thêm các lư hương trước các tượng Chúa-thánh thần trong khuôn viên nhà thờ, trước các dãy ghế tro cốt trong Nhà thờ phục sinh để tiện cho việc thờ cúng của các tín đồ. Bên cạnh đó, giỗ kỵ của người đã mất trong một gia đình thì con cháu sẽ làm lễ cầu nguyện tại nhà thờ, sau khi dâng lễ xong thì họ xuống Nhà thờ phục sinh thắp hương, dâng hoa. Ngoài ra, tín đồ người Hoa cũng duy trì các phong tục cổ truyền ngày Tết nhưng có sự biến đổi phần nào phù hợp với giáo lý, quy định của Công giáo.

Linh mục Tô Bửu Dur cho biết *“Giao thừa thì cũng có xin lộc, hái lộc. Hồi xưa người Hoa hái lộc trên cây. Người Công giáo cũng theo lễ nghi đó nhưng mà hái cái tờ lộc Thánh, viết những câu trích trong Kinh Thánh như là “Chúng ta phải sống lời Chúa mời được thương xót đời đời”. Mình lựa những câu có ý an ủi khích lệ, chứ đương nhiên không chọn những câu răn đe rồi (cười). Chọn những câu kiểu Kinh Thánh nói về gia đình, vợ phải phục tùng chồng như thế nào, chồng phải yêu thương vợ như thế nào... Những tờ lộc Thánh treo lên cây mai trong nhà thờ rồi mọi người lần lượt lên rút. Đây là ngày 30. Hồi xưa tổ chức đêm đó, còn giờ để cho bà con dễ, rồi để các cụ già đi thì tổ chức lúc 6-7 giờ, cũng tùy nơi, có nơi lúc 9 giờ. Có những nơi là ngày 30 chưa về đó, họ ở xa thì muốn cho giao thừa đoàn tụ. Sáng mừng Một Tết thì là ngày Minh Niên tạ ơn Chúa cầu bình an. Ở đây là 7-8 giờ, một lễ thôi, không có lễ chiều. Lễ chung cho cả người Hoa và người Việt. Lễ xong thì có múa rồng, không có múa lân vì múa lân nó ồn lắm. Rồi tiếp là lì xì... Mừng Hai là tế tổ, tưởng nhớ ông bà tổ tiên. Tế chung luôn, cầu cho ông bà tổ tiên của riêng mình rồi cầu cho những cha cố của nhà thờ đã mất. Rồi Mừng Ba là cầu cho được mùa. Bây giờ thì thành phố có làm gì đâu mà cầu mùa nên là cầu cho công việc, việc làm; gọi là Thánh hóa công việc làm. Thí dụ có người là ký giả, họ mang cái áo lên thì cha làm phép Thánh chúc lành; rồi có người mang thước đo, máy tính lên... một cái công cụ tượng trưng cho việc làm của mình”⁴.*

2.3. Cộng đồng tôn giáo

Những người Hoa theo Công giáo tại Thành phố Hồ Chí Minh là những tín đồ thuộc về Giáo hội Công giáo (Giáo hội Kitô giáo hiệp thông hoàn toàn với vị giám mục Roma) dưới sự lãnh đạo tinh thần

của các giám mục tại Việt Nam. Họ chủ yếu sinh hoạt tại giáo xứ Phanxicô Xaviê (nhà thờ Phanxicô Xaviê) và giáo xứ An Bình (nhà thờ Thánh Giuse) thuộc giáo hạt Sài Gòn Chợ Quán - Tổng giáo phận Sài Gòn. Cơ cấu tổ chức của giáo xứ tuân thủ quy chế của Giáo hội Công giáo như sau:

Đứng đầu là một linh mục chính xứ do giám mục giáo phận bổ nhiệm và dưới quyền giám mục giáo phận. Linh mục chính xứ có các quyền thực hiện các phép bí tích cho giáo dân trong giáo xứ (trừ hai bí tích thêm sức và truyền chức thánh), lập và lưu giữ các sổ rửa tội, sổ hôn phối, sổ tử và các sổ khác để báo cáo thường kỳ cho giám mục; cử hành các nghi lễ tôn giáo ngày chủ nhật và những ngày lễ theo quy định, cử hành nghi lễ an táng cho giáo dân qua đời trong giáo xứ. Từ khi thành lập đến nay, các linh mục của giáo xứ có cả người Pháp, người Hoa, người Kinh. Trong những năm gần đây, các linh mục người Hoa đã tích cực hơn trong việc tham gia những tổ chức đoàn thể xã hội tại địa phương⁵.

Trợ giúp linh mục chính xứ có linh mục phó xứ và phó tế. Linh mục phó xứ là người cộng tác dưới quyền linh mục chính xứ. Linh mục phó xứ phải báo cáo với linh mục chính xứ về chương trình mục vụ đang và sẽ làm, có quyền thay thế linh mục chính xứ trong trường hợp luật định. Phó tế làm việc tại giáo xứ cộng tác với linh mục chính xứ, có vai trò riêng trong hoạt động mục vụ thánh lễ, trong công việc bác ái, giảng dạy; khi vắng linh mục chính xứ, phó tế có quyền chủ lễ trong cộng đoàn giáo xứ ngày Chủ Nhật.

Giúp linh mục điều hành giáo xứ còn có Hội đồng mục vụ. Đây là một tổ chức gồm những giáo dân được tuyển chọn với nhiệm vụ là cộng tác điều hành công việc của giáo xứ dưới sự hướng dẫn của linh mục chính xứ. Hội đồng mục vụ nắm bắt tình hình của giáo xứ về mọi mặt, nhất là về đời sống đức tin, điều phối các chương trình và sinh hoạt mục vụ, các đoàn thể hiện có trong giáo xứ; đôn đốc mọi người tham gia vào công việc chung của giáo xứ để kịp thời sửa chữa và bổ sung; cộng tác với Hội đồng giáo xứ khác và các ban, ngành của giáo phận; đóng góp vào việc hoạch định các mục tiêu và chương trình của giáo phận. Hội đồng giáo xứ họp hai tháng một lần để bàn bạc góp ý

và thông qua các sinh hoạt chung như tình hình giáo xứ, họp bất thường khi linh mục chính xứ triệu tập và Đại hội mỗi năm một lần, nhiệm kỳ của Hội đồng mục vụ giáo xứ là 4 năm. Cơ cấu của Hội đồng mục vụ giáo xứ gồm có hai bộ phận. Thứ nhất là Ban Thường vụ (Chủ tịch, Phó Chủ tịch Nội vụ, Phó Chủ tịch Ngoại vụ, Thư ký, Thủ quỹ. Thứ hai là Ủy ban đặc trách mục vụ giáo xứ (Ban Phụng vụ, Thánh nhạc; Ban Giáo dục và Giáo lý; Ban Truyền giáo và Đoàn thể; Ban Giới trẻ và Thiếu nhi).

2.3.1. Giáo xứ Phanxicô Xaviê

Linh mục chính xứ hiện nay là Toma Huỳnh Bửu Dur (người Hoa nhóm Quảng Đông). Linh mục phó xứ là Giuse Nguyễn Mạnh Hùng (người Kinh). Trợ giúp cho linh mục là hai Hội đồng Mục vụ giáo xứ Hoa và Việt. Ngoài ra có 22 đoàn thể, chia nhau đảm nhận các sinh hoạt của giáo xứ; từ việc phụng vụ, giảng dạy giáo lý, truyền giáo và tái truyền giáo, bác ái xã hội và từ thiện.

Những hoạt động tại giáo xứ Phanxicô Xaviê gồm có các hoạt động phụng vụ (thực hiện thánh lễ), học giáo lý và các hoạt động khác (từ thiện xã hội).

* Về hoạt động phụng vụ, giờ lễ cụ thể như sau:

- + Ngày thường: 5g30 (Việt), 17g30 (Hoa)
- + Thứ Bảy: 18g30 (Việt), 19g30 (Hoa)
- + Chúa Nhật: 5g30 (Việt), 7g (Hoa), 8g30 (Việt), 16g (Việt), 17g30 (Hoa).

Chầu Minh Thánh Chúa: 14g30 mỗi Chúa Nhật (Việt + Hoa)

* Về hoạt động học giáo lý: giáo xứ có 15 lớp giáo lý cho thanh thiếu niên, bốn lớp giáo lý dự tòng, một lớp giáo lý dự bị hôn nhân (dành cho các học viên đến từ nhiều giáo xứ, với Ban giảng huấn gồm các linh mục và giáo lý viên đến giúp).

+ Các lớp Khai tâm, Rước lễ vỡ lòng, Thêm sức, Bao đồng, Vào đời, Kinh Thánh... dành cho trẻ nhỏ học vào ngày Chúa nhật (tiếng Hoa 8g30-11g; tiếng Việt 14g - 16g).

+ Giáo lý Dự tòng (tiếng Hoa 9g - 10g thứ Hai, Tư, Sáu hàng tuần; tiếng Việt 18g - 19g và 19g30-20g30 thứ Hai, Tư, Sáu hàng tuần).

+ Giáo lý Hôn nhân (tiếng Hoa 19g - 20g thứ Ba, Năm hàng tuần; tiếng Việt 19g30 -20g30 thứ Ba, Năm hàng tuần).

* Một trong những hoạt động nổi bật của giáo xứ Phanxicô Xaviê là từ thiện xã hội. Giáo xứ đã thành lập “Phòng khám nhân đạo cơ sở 3” thuộc Hội Chữ thập đỏ quận 5 vào năm 1995 và Tổ Chăm trị y học dân tộc vào năm 1999. Hiện nay hoạt động khám bệnh và cung cấp thuốc miễn phí cho người dân diễn ra vào ngày thứ 2, thứ 4 và thứ 6. Các bác sĩ, người hỗ trợ tại đây đều có tay nghề cao và sự tận tụy với mục tiêu vì sức khỏe cộng đồng. Ngoài ra, từ năm 1994 giáo xứ đã thành lập nhóm từ thiện Vinh Sang chuyên lo việc xã hội, đặc biệt cứu trợ hàng tháng cho những gia đình neo đơn; cung cấp bữa trưa miễn phí cho người nghèo và người già neo đơn gần khu vực nhà thờ (120 suất/ngày). Giáo xứ Phanxicô Xaviê cũng tích cực hỗ trợ Hội Chữ thập đỏ phường 14 quận 5; đóng góp cho các tuần lễ từ thiện để giúp người nghèo đón Tết, cứu trợ đồng bào các tỉnh bị thiên tai, lũ lụt (Tổng Giáo phận Sài Gòn, 2012).

2.3.2. Giáo xứ An Bình

Linh mục chính xứ hiện nay là Martino Vũ Anh Khoa (người Kinh); trước đây là linh mục Toma Huỳnh Bửu Dự. Trợ giúp cho linh mục là Hội đồng Mục vụ giáo xứ gồm 2 người Hoa và 8 người Việt. Ngoài ra có ba ca đoàn Việt, một ca đoàn Hoa, Hội Công giáo tiến hành Legio Mariae (Đạo binh Đức Mẹ gồm sáu thành viên), ban Truyền thông Việt Hoa, Ban lễ sinh Việt - Hoa (gồm 23 em), Đoàn Thiếu nhi Thánh Thể (gồm 40 em), Ban Caritas chuyên lo công tác bác ái từ thiện.

Những hoạt động tại giáo xứ An Bình gồm có các hoạt động phụng vụ (thực hiện thánh lễ), học giáo lý và các hoạt động khác (từ thiện xã hội).

- Về hoạt động phụng vụ, giờ lễ cụ thể như sau:

+ Ngày thường: 5g30 và 18g (Việt).

+ Chúa Nhật: 6g và 17g30 (Việt), 7g30 (Hoa).

+ Bồn mạng giáo xứ: Thánh Giuse Thợ (ngày 1 tháng 5).

- Về hoạt động học giáo lý: các lớp giáo lý Khai Tâm, Rước Lễ lần đầu, Thêm Sức được các nữ tu Dòng Chúa Quan Phòng hướng dẫn. Thiếu nhi người Hoa sinh hoạt từ 9g30 đến 11g sáng Chúa nhật. Thiếu

nhì người Việt sinh hoạt từ 16g đến 17g15 chiều Chúa nhật. Các lớp Giáo lý Hôn nhân và Dự tòng được mở thường xuyên (Tổng Giáo phận Sài Gòn, 2020).

Theo linh mục Tô Bửu Dur “*Cộng đồng Công giáo người Hoa hiện nay gặp phải khó khăn về vấn đề nhân sự. Linh mục người Hoa không còn mấy người, các giáo lý viên thì tuổi cao, lớp trẻ chưa đáp ứng kịp yêu cầu. Số người Hoa được đào tạo giáo lý viên rất ít, người Việt thì rất dồi dào; do vậy nhiều khi người Việt phải học tiếng Hoa để truyền giáo*”⁶. Các chủng sinh gốc Hoa được đào tạo tại Đại chủng viện Thánh Giuse Sài Gòn sau 1975 đến nay cũng rất ít. Tổng Giáo phận Sài Gòn đang có năm linh mục và tu sĩ là người Hoa⁷ (Martino Trung Kiên, 2022).

Kết luận

Người Hoa Thành phố Hồ Chí Minh theo Công giáo có những đặc điểm nổi bật trong đời sống tôn giáo. *Về niềm tin*, họ sùng bái nhất Thiên Chúa ba ngôi; tôn kính Đức Mẹ Maria, Thiên sứ, 12 thánh Tông đồ, các Thánh tử đạo. Một số tín đồ còn tôn thờ Thần Tài, tổ tiên. *Về thực hành*, các hành vi tôn giáo của người Hoa tuân thủ theo những quy định trong Sách lễ Roma và những quy định của Giáo hội (đọc và giảng Kinh Thánh; cầu nguyện cá nhân và tập thể; hát thánh ca) nhưng cũng bảo lưu một số giá trị văn hóa truyền thống (như thắp hương, cầu nguyện vào ngày giỗ kỵ của ông bà cha mẹ đã mất...). *Về cộng đồng*, người Hoa theo Công giáo được tập hợp trong Giáo hội Công giáo Roma- tổ chức tôn giáo lớn nhất, lâu đời nhất, chặt chẽ nhất trên thế giới. Họ chủ yếu sinh hoạt tôn giáo tại giáo xứ Phanxicô Xaviê và giáo xứ An Bình thuộc giáo hạt Sài Gòn Chợ Quán- Tổng giáo phận Sài Gòn. Các giáo xứ ngày càng có nhiều hoạt động tôn giáo và hoạt động xã hội mang tính nhập thế để thu hút tín đồ. Trong 5 năm gần đây, giáo xứ Phanxicô Xaviê đã bắt đầu sử dụng các mạng xã hội như Facebook, kênh Youtube để đăng tải, tuyên truyền về hoạt động của mình cũng như giảng dạy giáo lý, tư tưởng. Đặc biệt trong thời gian Việt Nam và thế giới đối mặt với đại dịch Covid-19, công tác này đã được tăng cường hơn; ví dụ tổ chức Thánh lễ trực tuyến. Hoạt động của các giáo xứ cũng hướng tới nhiều đối tượng hơn (không chỉ là

người Hoa mà còn cả người Kinh); đồng thời tập trung vào giới trẻ. Các giáo xứ cũng thực hiện nhiều hoạt động từ thiện xã hội hướng tới cộng đồng trong cả nước. Tuy nhiên các giáo xứ người Hoa đang phải đối mặt với khó khăn về nguồn nhân lực khi linh mục, giáo lý viên người Hoa ngày một ít. Đây là một vấn đề cần có sự quan tâm tìm hướng giải quyết để Công giáo ngày càng đóng vai trò tích cực trong đời sống văn hóa tinh thần của người Hoa./.

CHÚ THÍCH:

- 1 Linh mục Tam Assou sinh năm 1855 tại Macao, Trung Quốc; năm 8 tuổi sang Sài Gòn.
- 2 Dòng tu Gioan Tẩy Giả thành lập tại Trung Quốc năm 1928 với phương châm truyền giáo cho người Hoa. Hiện tại trụ sở chính tại Đài Trung - Đài Loan.
- 3 Phỏng vấn sâu ngày 22 tháng 7 năm 2020.
- 4 Phỏng vấn sâu ngày 22 tháng 7 năm 2020.
- 5 Tiêu biểu như linh mục Huỳnh Trụ (linh mục chính xứ giáo xứ Phanxicô Xaviê từ năm 1976 đến năm 2019) là Ủy viên của Ủy ban Mặt trận Tổ quốc Việt nam quận 5 nhiệm kỳ 2019 - 2024.
- 6 Phỏng vấn sâu ngày 22 tháng 7 năm 2020.
- 7 Hiện nay linh mục, tu sĩ người Hoa gồm linh mục Stephano Huỳnh Trụ (linh mục chính xứ nhà thờ Phanxicô Xaviê thời kỳ 1976 - 2019, hiện đã nghỉ hưu), linh mục Toma Huỳnh Bửu Dư (linh mục chính xứ nhà thờ Phanxicô Xaviê từ tháng 11 năm 2011 đến nay), linh mục Phaolô Huỳnh Quốc Vinh (phó xứ tại giáo xứ Bình Thuận, hạt Tân Sơn Nhì), linh mục Đaminh Lưu Nhuận Hiền (hiện đang đi du học tại Đài Loan), Vincent Cồ Diệu Thanh (hiện là chủng sinh khóa 19).

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Phan An (2005), *Người Hoa ở Nam Bộ*, Nxb. Khoa học Xã hội, Hà Nội.
2. Nguyễn Hồng Dương (2012), *Công giáo thế giới tri thức cơ bản*, Nxb. Từ điển bách khoa, Hà Nội.
3. Đinh Thiện Phương (2022), “Tâm thức Bài Mãn thượng Minh trong cộng đồng Công giáo người Hoa ở Sài Gòn- Thành phố Hồ Chí Minh qua tư liệu lịch sử và mỹ thuật giáo đường”, *Khoa học xã hội*, số 5 (285), tr. 45-55.
4. Trần Hạnh Minh Phương (2003), *Giao lưu văn hóa Việt-Hoa qua các sơ sở tín ngưỡng-tôn giáo của người Hoa ở Thành phố Hồ Chí Minh*, luận văn Thạc sĩ, Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh-Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn.
5. Lê Thị Thanh Thủy (2013), *Nghiên cứu về việc bảo tồn và phát triển di sản văn hóa vật thể của người Hoa ở Thành phố Hồ Chí Minh Việt Nam*,

- luan án Tiến sĩ, Đại học Tứ Xuyên [黎氏清水 (2013), 越南胡志明市堤岸区华族的物质文化遗产保护与开发研究. 四川大学: 博士论文].
6. Nguyễn Thị Trang (2017), *Cộng đồng Công giáo người Hoa tại Thành phố Hồ Chí Minh (Trường hợp giáo xứ Phanxico Xavie)*, luận văn Thạc sĩ, Đại học Quốc tế Hồng Bàng.
 7. Nguyễn Thị Hoa Xinh (1997), *Tín ngưỡng và tôn giáo của người Hoa Quảng Đông ở Thành phố Hồ Chí Minh*, luận án Phó tiến sĩ, Viện Khoa học Xã hội tại Thành phố Hồ Chí Minh.
 8. Tổng cục thống kê (2020), *Kết quả toàn bộ Tổng điều tra dân số và nhà ở năm 2019*, Nxb. Thống kê, Hà Nội.
 9. Ủy ban dân tộc (2020), *Tổng hợp kết quả điều tra thực trạng kinh tế-xã hội 53 dân tộc thiểu số năm 2019*, Nxb. Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
 10. Martinô Trung Kiên (2022), *TGP. Sài Gòn - Hoa trái ơn gọi từ giáo hữu người Hoa: ít và hiếm*, <https://bantinconggiao.com/tgpsai-gon-hoa-trai-on-goi-tu-giao-huu-nguoi-hoa-it-va-hiem>
 11. Tổng giáo phận Sài Gòn (2012), *Nhà thờ Giáo Xứ Phanxicô Xaviê*, <https://www.giaoxugiaohovietnam.com/SaiGon/01-Giao-Phan-SaiGon-Phanxico-Xavier.htm>
 12. Tổng giáo phận Sài Gòn (2020), *Nhà thờ Giáo xứ An Bình*, <https://www.giaoxugiaohovietnam.com/SaiGon/01-Giao-Phan-SaiGon-AnBinh.htm>

Abstract

CATHOLICISM AMONG THE CHINESE IN HO CHI MINH CITY

Mai Thuy Anh

Institute for Religious Studies

Vietnam Academy of Social Sciences

The first Catholics appeared in the Chinese community in Vietnam in the late 18th - in the early 19th centuries. By present day, Catholicism has grown steadily in this community, especially in Ho Chi Minh City. From the Sociological and Religious Studies approaches, the article focuses on the situation of Chinese Catholicism in the largest city in Vietnam through aspects such as faith, practice, and community organization.

Keywords: Chinese people; Catholicism; Ho Chi Minh City.